

Zakaj izvajati osnovno odbiro v čebelarstvu?

Peter Kozmus*, peter.kozmus@czs.si

V veljavnem Rejskem programu za kranjsko čebelo smo zapisali, da morajo vsi čebelarji, ki so vključeni v Priznana rejsko organizacijo za kranjsko čebelo, v svojih čebelarstvih izvajati osnovno odbiro čebeljih družin. S tem nadaljujemo prizadevanja, da v Sloveniji ohranimo kranjsko sivko, saj je to tudi naša obveznost do prednikov in zanamcev. Da bi čebelarji še bolj množično izvajali odbiro, smo od leta 2011 – 2013 izvajali ukrep menjave matic, lani pa smo po skoraj vsej Sloveniji o tej temi izvedli tudi 12 predavanj.

»Kaj je osnovna odbira,« je vprašanje, ki ga pogosto zastavim čebelarjem, da ugotovim, ali jim je znana in ali jo izvajajo. Odgovori so različni, prav tako pa tudi praksa o njenem izvajanju. Da je osnovna odbira selekcija čebeljih družin glede na obarvanost obročkov na zadkih čebel delavk, je čebelarjem po večini znano, kljub temu pa menim, da je pri njenem izvajanju še veliko rezerve.

Za učinkovito izvajanje osnovne odbire moramo biti torej med pregledi čebeljih družin pozorni zlasti na obarvanost obročkov na zadkih čebel. Če v posamezni družini na eni strani polnega sata s čebelami opazimo več kot 20 čebel z rumenimi obročki na zadkih, moramo matico čim prej zamenjati z drugo. Matico je treba zamenjati zaradi dveh razlogov:

- ker tuje gene iz te družine širijo troti, ki oprasha mlade matice v okolju,
- ker te gene širijo tudi matice, ki se razvijejo iz jajčec iz te družine.

Kljub temu da o osnovni odbiri govorimo že nekaj let, pa se med nekaterimi čebelarji še vedno pojavlja dvom o smiselnosti izvajanja ukrepa, najpogosteje takrat, kadar bi morali uničiti staro matico. Do določene stopnje to sicer razumem, kljub vsemu pa ta dvom nakazuje, da (vsi) čebelarji kranjske sivke še vedno ne cenijo dovolj. Zato v nadaljevanju podajam nekatera dejstva, na katera bi morali čebelarji pomisliti, kadar podvomijo o koristnosti zamenjave matic.

Čebelarimo na izvornem območju kranjske sivke

Leta 1857 je čebelar in trgovec s čebelami, baron Emil Rothschild iz Podsmreke pri Višnji Gori poslal prve čebelje družine iz dežele Kranjske v nemško mesto Dortmund. Izkušnje tamkajšnjih čebelarjev so bile spodbudne, zato se je trgovina s čebelami v dveh desetletjih zelo razmahnila in dosegla vrhunec na prelomu devetnajstega v dvajseto stoletje. V številnih časopisih so bili objavljeni prispevki, ki so opisovali in hvalili dobre lastnosti čebel s Kranjskega. Dober glas o čebeli se je zelo razširil, to pa je povzročilo, da je dr. August Pollmann leta 1879 v svoji knjigi podrobno opisal kranjsko čebelo ter jo znanstveno poimenoval *Apis mellifera carnica*.

Trgovina s čebelami je cvetela sedem desetletij in je odločilno prispevala k temu, da je kranjska čebela druga najbolj razširjena čebelja podvrsta na svetu. Čeprav je trgovina s čebeljimi družinami danes manj obsežna kot takrat, pa vlogo širjenja kranjske čebele zunaj naših meja uspešno izvajajo vzrejevalci čebeljih matic, saj jih ti vsako leto izvozijo več kot 10.000. Iz tega je razvidno, da je kranjska čebela še vedno zelo zanimiva za tuje čebelarje, to pa potrjuje tudi povpraševanje po njej, saj je iz leta v leto večje. Poleg tega se v zadnjem obdobju odpirajo tudi novi trgi, na katerih povprašujejo po maticah. Na podlagi tega se moramo zavedati, da je kranjska čebela v tujini zelo cenjena in da je pomembno izvozno blago, ki bo v prihodnje verjetno še bolj iskano.

Kranjska sivka se je v tisočletjih najbolj prilagodila našim podnebnim in pašnim razmeram

Kranjska sivka se je v tisočletjih najbolj prilagodila našim podnebnim in pašnim razmeram

Zdaj znane podvrste čebel so se začele oblikovati po zadnji ledeni dobi, pred približno 50.000 leti, dokončno pa so se izoblikovale pred 8000 leti. Evropske vrste čebel so se razširile z juga, kjer so preživele obdobje ledene dobe. Z Balkanskega polotoka se je proti severu razširila kranjska čebela

Delavka na deviškem satju

* dr., strokovni vodja PRO ČZS

(*Apis mellifera carnica*), z Apeninskega polotoka italijanska čebela (*Apis mellifera ligustica*), s Pirenejskega polotoka pa severna temna čebela (*Apis mellifera mellifera*).

V dolgotrajni zgodovini svojega obstoja se je kranjska čebela dobro prilagodila na to območje. Svoj delež k njenim zdajšnjim lastnostim so v preteklosti dodali tudi naši čebelarji, saj so s tehnologijo in načinom čebelarjenja izvajali selekcijo, katere posledici sta njena velika mirnost in velika rojivost, vendar lahko drugo lastnost čebelar s pravilno izbiro tehnologije uspešno nadzoruje. Za kranjsko sivko je značilno, da prezimi v majhnih družinah in da se spomladi hitro razvije, zaradi česar dobro izrabí spomladanske paše, ki so najobilnejše. Ker je več kot 60 odstotkov ozemlja Slovenije pokritega z gozdovi, dobro izrablja tudi gozdne paše.

Kranjska sivka ima številne cenjene etološke lastnosti, po katerih je znana in cenjena po vsem svetu

Med vsemi čebeljimi vrstami je kranjska čebela najbolj mirna. Zaradi te lastnosti jo cenijo po vsem svetu, še posebej manjši čebelarji in čebelarji, ki čebelarijo v bližini urbanih naselij. Čebelarji pri kranjski čebeli cenimo tudi:

- dobro prezimovanje,
- majhno zimsko porabo hrane,
- delavnost in dolgoživost,
- dobro orientacijo, ki je posledica čebelarjenja v čebelnjakih, vpliva pa tudi na manjši pojav ropanja v primerjavi z italijansko čebelo,
- da malo propolizira, saj to poenostavlja čebelarjevo opravila v panjih,
- da gradi veliko satja.

K ohranjanju kranjske sivke smo se zavezali v Zakonu o živinoreji in v predpristopnih pogajanjih za včlanitev v EU

Kranjska čebela je v Sloveniji zaščitena na podlagi Zakona o živinoreji (Ur. l. RS, št. 18/02). Ta zakon kranjsko čebelo v 68. členu opredeljuje kot avtohtono pasmo, v 70. členu pa določa njeno posebno varstvo. S tem sta Sloveniji priznani pravica in dolžnost za skrb za avtohtono populacijo kranjske čebele *Apis mellifera carnica*. To je država dosegla na podlagi zgodovinskih okoliščin, še zlasti izjemne razvitosti čebelarstva v 18. stoletju, ko se je zaradi zanesljive poznopoletne in jesenske ajdove paše

Primerno osvetljen poln sat čebel, pripravljen za pregled čistosti

razvilo v pomembno gospodarsko panogo, poleg tega pa je prispevalo tudi k dobremu poznavanju življenja čebel.

Sklep

V prispevku so zbrana nekatera pomembnejša dejstva, povezana z ohranjanjem kranjske čebele pri nas. Ob tem velja poudariti, da začinjajo nekatere države v novejšem času z drugega zornega kota gledati na lokalne genske vire kot pred časom (Nemčija, Danska), zato bodo naši vzrejevalci čez nekaj časa matice verjetno lahko izvažali samo v tiste države, v katerih je kranjska čebela že naseljena, ter v države oz. na celine, na katerih prvotno ni bilo lokalnih čebeljih podvrst.

Na podlagi zapisanega lahko ugotovimo, da je kranjska čebela kot genski vir za nas pomembno bogastvo, ki ga moramo ohraniti. Čebelarji bi morali pri njej ceniti tiste lastnosti, ki jih je pridobila v svoji dolgotrajni zgodovini in ki jih lahko izrabijo v svojo korist. Verjeti je treba, da je za čebelarjenje na našem območju najprimernejša kranjska sivka, čeprav nimamo praktičnih izkušenj z drugimi podvrstami čebel. Zavedati se namreč moramo, da čebelarji, ki želijo praktično potrditev superiornosti kranjske čebele in v svojih čebelarstvih dopuščajo navzočnost križancev ali celo kupijo matice, ki po poreklu niso kranjske sivke, z genskem onesnaženjem ne povzročajo nepopravljive škode samo svojemu čebelarstvu, ampak tudi čebelarjem v svoji okolici.

Odločimo se, da bomo v prihodnje dejavneje varovali kranjsko čebelo, in sicer tako, da ne bomo omahovali pred potrebno zamenjavo matic v svojem čebelarstvu in da bomo s pomembnostjo ohranitve kranjske čebele seznanjali tudi druge čebelarje. ■

inž. JOŽE KUNSTELJ, s. p., ZAVRTI 41 - 1234 MENGEŠ,
 telefon: 01 723 70 27, GSM: 031 893 276, e-pošta: jmkunstelj@amis.net
 Izdelujemo: 3-, 4- in 5-satna točila, plastična in INOX. Ponujamo motorje za točila, plastične ventile in posode za med s prostornino 50, 70, 100 litrov. UGODNO!

MIHA KUNSTELJ, s. p.
 ZAVRTI 41 - 1234 MENGEŠ, telefon: 01 723 80 27,
 GSM: 031 352 797, e-pošta: jm-kunstelj@amis.net
 Izdelujemo: KLOBUKE, KAPE (mreža je odporna proti vročini), ROKAVICE, JOPIČE, KOMBINEZONE ipd.